

הפטרה מבוארת

על-פי המלבי"ם

פרשת ואתחנן (ז' דנחמתא)

שתי הלכות ביום

ספר ישעיה, פרק מ, א - כ

בשבעה שבועות אלו, שלאחר 'בין המצרים', אין מפטירים בהפטרות השייכות לפרשת השבוע, אלא בפרשות נחמה מדברי הנביאים, והראשונה שבהם היא נבואת ישעיהו על נחמת ציון וירושלים:

(א) קורא ה' אל הנביאים ואומר להם, אתם הנביאים, **נחמו, נחמו עמי, יאמר אלהיכם**, וכיון שיש שני זמנים לגאולה, או 'בעיתה', כשיגיע הזמן הקבוע מאת ה' לגאולה, או 'אחישנה', כאשר יזכו ישראל על ידי מעשיהם להחיש ולזרז את הגאולה, לכן אומר לשון 'נחמה' כפולה. (ב) ומבאר עתה את שני אופני הגאולה, כי אם תהיה הגאולה בזמנה, אזי **דברו על לב ירושלים**, לנחמה על כך שסבלה את כל שנות גלותה, אך אם תהיה הגאולה בזמן קרוב יותר, בזכות ישראל, אזי **וקראו אליה**, לומר לה שתמו ימי גלותה [כי לא תבוא מעצמה כל זמן שלא הסתיים זמן הגלות, ולכן יש 'לקרוא לה']. ועל הצד הראשון, שתהיה הגאולה בזמנה, אומר, **כי מלאה צבאה** - מילאה ירושלים את הזמן הקצוב לה לגלות, ועל הצד השני, שיחיש ה' את זמן הגאולה, אומר שזה יהיה באחד משני דרכים, או **כי ירצה עונה** - ירצה ישראל את עונותיהם על ידי תשובה ומעשים טובים, או על ידי יסורים, **כי לקחה** - שיקבלו עונשים ויסוקים **מיד ה'**, עד שיהיה הדבר **כפלים בכל חטאתיה**, וכפי שהיה במצרים, שקושי השעבוד השלים, כך יתכן שעל ידי שיקבלו בזמן קצר את כל עונשי ויסורי הגלות שהיו ראויים לבוא עליהם, יתקצרו שנות הגלות, וייגאלו בזמן מוקדם יותר. (ג) מתאר עתה הנביא כאילו שומע הוא את העתיד לבוא, כאשר **קול קורא, במדבר** - כפי שעשה ה' ניסים ומופתים לאבותינו ביציאת מצרים, כשהלכו במדבר, **פנו דבר ה'** - באותה דרך יעשה ה' ניסים לישראל בעת הגאולה השלימה, אמנם, אף על פי שה' ירצה ה' קיימת מזמן יציאת מצרים, יש לפנותה מאבנים וכדומה, כדרך **שפנים ומנקים** דרך שלא השתמשו בה זמן רב, ושם ה' המוזכר כאן מורה על מציאות ה' מצד שהוא בורא העולם ושולט בו. **ישרו בערבה מסלה לאלהינו**, כלומר, בזמן הגאולה השלימה יתחדשו ניסים ונפלאות רבים ועצומים שלא היו מעולם, אף לא בזמן יציאת מצרים, ועל זה אומר, שבעבור שהוא 'אלוקינו', המייחד שמו עלינו באהבתו אלינו, יחדש לנו ניסים 'בערבה', שזהו מקום פראי ושומם יותר מן המדבר, ששם אין כלל דרך כבושה [כי ניסים כאלו לא נעשו מעולם], ומפני ריבוי הקוצים והדרדרים אי אפשר לעשות שם 'דרך' רגילה, לכן שם יהיה צורך ליישר ולעשות מסילה חדשה, ההולכת על מקום גבוה יותר, וכך לעתיד לבוא יוסיף ה' לגלות את ידו החזקה עבור עם ישראל על ידי עשיית ניסים ונפלאות שלא היו עד עתה. (ד) ומתאר עתה הנביא את הדרך שבה ישובו ישראל לארצם, שיהיה הדבר בהיפך מדרך הטבע, כי בדרך כלל כשיש הר גבוה ובקעה עמוקה, ורוצים ליישר את שניהם, נוטלים את העפר מן ההר ומניחים אותו בבקעה, אבל לעתיד לבוא יהיה הדבר שונה, כי תחילה **פל גיא** - מקום עמוק, **ינשא מעצמו**, ורק אחר כך, **יכל הר וגבעה ישפלו**. ושינוי נוסף שיהיה מדרך הטבע, כי כאשר יש שביל ההולך סחור סחור מחמת ריבוי הגבעות והרכסים שצריך להקיף, ורוצים ליישר את השביל, תחילה מיישרים את הרכסים שלא יפריעו למעבר, ואחר כך מיישרים את השביל באותה הדרך, אך לעתיד לבוא יהיה הדבר בהיפך, **והיה תחילה העקב** [-השביל ההולך בעקמימות] **למישור**, ואחר כך **והרבים יהיו לבקעה**. (ה) ובאותו זמן גם ההשגה של בני האדם בה' תתעלה בכמה דרגות על ההשגה הקיימת בזמן הגלות, **ונגלה** - יהיה הדבר גלוי ונראה באספקלריא המאירה [ולא כמו היום, שכבוד ה' מכוסה ומעוטף במחיצות ענן וערפל], **בבוד ה'** - הכבוד של שם הוי"ה, שהוא שם העצם המורה על כבודו ומהותו מצד עצמו [ולא כמו היום, שההשגה היא רק בכבוד שם אלוקים, שזהו שם המורה על הנהגת ה' והשגחתו בעולם, ולא על עצם כבוד ה'], **וראו** - תהיה הראיה בעין ממש, ולא רק בדיעה מופשטת, ולא תהיה זו רק ראייה נפשית, אלא ראייה של **כל בשר**, שהגוף עצמו יראה את המראה הנורא של כבוד ה' בהתגלותו, וכולל בזה שלא תהיה השגה זו ליחידים, אלא 'ליכל בשר', כי מלאה הארץ דעה את ה', וכולם יראו את כבודו, ולא תהיה הראיה חלוקה לפי דרגות, אלא יראו כולם **תדון**, בהשגה שיהיה **כי פי ה' דבר** והבטחה שכך יהיה לעתיד לבוא. (ו) לאחר שאמר לעיל (פסוק ג) ששמע קול קורא, האומר 'פנו דרך ה'', וכוונתו שהגאולה מצד עצמה מוכנה לבוא, אך מחמת חטאי הדור לא באה הגאולה, ומתאר עתה שלאחר מכן נשתתק הקול הראשון, כי לא נראו עקבות הגואל, ואז שומע הנביא **קול שני, האמר לראשון, קרא** - המשך בקריאתך, ומדוע שתקת. **ואמר הקול הראשון, מה אקרא, והלא אין בכך תועלת, כי כל הבשר - כל אנשי הדור דומים לחציר, שדרכו להתייבש ולנבול לפני כל הצמחים, וכל חסדו** - כל חווקו של האדם אינו אלא **פציץ השדה** - כעשב קטן המתחיל לצמוח, והרי עברו דורות רבים, ועדיין הגאולה לא באה. (ז) **יבש חציר, נבל ציץ**, כי כן הוא האדם, כעשב הנובל בזמן קצר, **כי רוח ה' נשבה בו ואיננו**, ואם כן למה אוסיף לקרוא על דבר הגאולה. ועל כך משיב לו הקול השני, **אכן, חציר העץ - רק העם מצד עצמו, אכן דומה הוא לחציר יבש**. (ח) ולכן, הגם ש**יבש חציר, וגם נבל ציץ**, אך אין בכך סתירה לגאולה, **ודבר אלהינו יקום לעולם**, ולכן גם אם יעברו דורות רבים עד הגאולה, הרי בהכרח יבוא הזמן שיתקיים בו דבר ה', ולא יאחר מהזמן הקצוב לגאולה השלימה. (ט) ולכן, כיון שאין לירא שמא לא יתקיים דבר ה', **על הר גבה עלי לך, מבשרת ציון**, כלומר, אף, ציון [שזהו מקום המקדש, הסנהדרין, וקריית מלכות ישראל], המבשרת על שיבת ה' לציון, והחזרת הכהונה והמלכות, על תיראי, אלא עלי על הר גבוה להכריז על כך, **הרימי בכח קולך, מבשרת ירושלים** - גם אף, ירושלים [שזו העיר כולה, מקום ישיבת המון העם], המבשרת על הגאולה השלימה וקיובוץ הגלויות, הכריזי את הדבר בקול רם ורוב כח, שישמעו את הדבר בכל קצוות תבל, **הרימי קולך** שישמעו אותך נדחי ישראל בכל העולם, **ואל תיראי שמא לא יתקיים הדבר**, ותוסיפי עוד **ואמרי לערי יהודה, הנה אלהיכם**, כאדם המראה על דבר שכבר הגיע. (י) ומבאר עתה מדוע אין לחשוש שלא יתקיימו הדברים, כי הסיבה שלא יתקיים הדבר יכולה להיות רק מחמת חסרון הרצון או חסרון היכולת, ושני הדברים לא ייתכנו אצל ה'. וחסרון היכולת לא יתכן, כי **הנה אדני אלהים בהזק גבוא**, ולא שייך אצלו חולשה או חסרון כח, שמחמתם לא יקיים את דבריו, **וזרעו משלה לו** - ממשלתו אינה תלויה בדעת אחרים העשויים להתנגד לו, אלא רק בזרועו הנטויה וכוחו הגדול. וגם חסרון הרצון לא יתכן אצל ה', כי דבר זה יכול לקרות רק לאדם המקווה לשכר מסוים עבור פעולתו, ויתכן שישנה את דעתו מחמת שאינו צריך את השכר וכדומה, אך **הנה שכרו אתו**, שאינו מקווה לשכר משום בריה, אלא כל השכר אצלו. וכן יכול להיות שינוי הרצון אצל האדם, שבתחילה רצה לעשות פעולה מסוימת, ואחר זמן אין הפעולה מוצאת חן בעיניו, אך אצל ה' אין הדבר כן, אלא **ויפעלתו לפניו** - מהרגע שהבטיח לעשות את הפעולה, הרי היא כבר כעשויה וגמורה, ולא יתכן אצלו שינוי ברצונו. (יא) **כרעה**, אשר את **עדרו ירעה** [ואינו רועה צאן של אחרים], שמחמת שכל העדר שייך לו הוא חס עליו ביותר, **ובזרעו יקבץ את הסלאים** הרכים שנולדו עתה, **ובחיקו ישא את אותם טלאים**, כיון שאינם יכולים

לתרומות והקדשות: 0765-404-360

ארגון 'שתי הלכות ביום' שולח מגוון לימודים בנושאים שונים, ובכמה שפות. מעוניין ללמוד ולהבין את שאר פרקי הנ"ך? הצטרף למסלול לימוד 'נ"ך מבואר' של ארגון 'שתי הלכות ביום' ותקבל פרקי נ"ך מבוארים, בכל בוקר ישירות לתיבת הדוא"ל שלך! להצטרפות לאחד או יותר ממסלולי הלימוד בדוא"ל: office@2halachot.org

להלך בעצמם. ואת העלות - אמותיהם המניקות, וְנִהַל בידו האחרת, לרוב חמלתו עליהם, כן יחמול ה' על עמו, להוציאם מהגלות ולנהלם בעצמו, מחמת שהם קניינו ונחלתו. (יג) לאחר שאמר לעיל (פסוק י) שאין ליחס לה' חסרון כח ויכולת, מבאר ומוכיח את הדבר מבריאית העולם על ארבע יסודותיו, מי מִדָּד בְּשַׁעְלוֹ מִים - הרי ה' הוא שמדד במידתו את יסוד המים [שעל' הוא שם מידה], וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּכְן - ואת השמים, שהם יסוד האש, הכין על ידי מדידה בזרתי' [שם מידה], וְכָל בְּשַׁלְשׁ עֶפְרָה הָאָרֶץ - ובמידה ששמה 'שלישי' הכין וכלכל את עפר הארץ, באופן שיהא משקל כדור הארץ בדיוק במידה הנכונה, שלא יושפע מכח המשיכה של כל המון הכוכבים המקיפים אותו, וישאר בדיוק במקומו, וְשָׁקַל בְּפֶלֶס הָרִים - כביכול שקל את ההרים הגדולים בפלס, שהוא המשקל הגדול, וְגִבְעוֹת, הקטנות יותר, שקל בְּמֵאזְנִים, כדי לאזן את משקל הכדור לעומת כל היקום, ולהעמידו במקומו הנכון והראוי. (יד) מִי תִכְן אֶת רוּחַ ה' - ויסוד הרוח, המכונה 'רוח ה'', גם הוא נעשה על ידו לבד, ומאחר וכל ארבעת היסודות מתייחסים רק אליו, אין מי שיעכב נגד כוחו וחוזקו. וגם מצד החכמה והעצה אין לו מניעה, וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֵנּוּ - וכי מי הוא האיש שממנו צריך ה' לקחת עצה, והלא כל החכמה ממנו היא. (טו) אֶת מִי נִעְצָץ וְיִבְיַנְהוּ - וכי מי הוא שילמד את ה' את ה'יבנה', שזהו ההגיון הטבעי המוטבע בלב הכל, וְלִמְדָהּ בְּאֵרֶח מִשְׁפָּט - או שילמדנו את כללי הלימוד ודרכי התבונה, והלא ודאי אינו צריך ללימודים אלו מזולתו, וְלִמְדָהּ דַּעַת וְדָרָךְ תְּבוּנוֹת יוֹדִיעֵנּוּ - או שיתן לו את הדעת והתבונה הללו, הרי אין ה' זקוק לשום חכמה או עצה זולתו, ואם כן בהכרח אין לפניו שום חסרון, לא בכח ולא בחכמה. (טז) וגם אומות העולם אינם יכולים לעכב בעדו מלקיים את הבטחותיו, כי הֵן הַגּוֹיִם כולם אינם לפניו אלא כְּמֶר - כטיפת מים הנוטפת מְדַלִּי, וְכִשְׁחַק מֵאֲזִינִים נְחֹשְׁבוּ - וכעפרורית האבק שעל המאזנים הם נחשבים [בתחילה המשיל את הגויים לטיפת מים מדלי, שאמנם היא מועטה, אך היא חלק מהמים. ועתה ממשיך לאבק שעל המאזנים, שאין האבק כלל חלק מהמאזנים, אלא מונח שם במקרה, וכוונתו, כי אמנם אומה אחת ביחס לכל העמים היא כטיפה מדלי, אך גם כל האומות כולם, ביחס לכדור הארץ והיקום כולו, אינם אפילו כחלק ממנו, אלא כאבק המונח על המאזנים], הֵן אֵינִים קִטְנִים, פְּדִק - כאבק דק ומבוטל יטול. (יז) ולאחר שביאר שאין מניעה לה' מלקיים את דבריו מחמת שכל הכח והחכמה בידו, מבאר את מה שאמר 'הנה שכרו איתו', שלא תשתנה דעתו מחמת 'שכר' שיתנו לו הגויים, כי אינו זקוק לשום שכר משום בריה, וְלִבְנוֹן - הלא כל עצי הלבנון אֵין דִּי בָעַר - אינם מספיקים להבעיר אש על מזבחו, וְחִתָּו - וכל בעלי החיים הנמצאים שם, אֵין דִּי עוֹלָה - אינם מספיקים להעלותם קרבנות על מזבחו, אם יחפוץ בכך, ואם כן במה יפתוהו, ומה יתנו לו כדי למצוא חן בעיניו. (יח) כָּל הַגּוֹיִם פֶּאֶן נִגְדוּ - ביחס לה' הרי הם כמי שאינם במציאות כלל, מֵאֲפָס וְתַהוּ נְחֹשְׁבוּ לוֹ - וגם שלא ביחס לה', אלא מצד עצמם, אינם חשובים בעיניו למאומה. (יט) ואתם, המסתפקים ביכולת ה', ודנים עליו כעל כח חומרי מוגבל, שאפשר להסתפק ולדון ביכולותיו ורצונותיו, הרי זה מחמת שאינכם יכולים לצייר בדמיונכם מציאות א-ל המופשטת לגמרי מכל החומר והצורה המוכרים לכם, רק אתם חושבים שכביכול יש לו גוף או דמות הגוף, אלא שהם מעולים ומשובחים יותר ממכם, ולכן אתם עושים פסל ותמונה המגשימים לדעתכם את האלוקות, וְאֵל מִי תִדְמִינּוּ אֵל - הרי אין שום דמיון לה', כי אינו בעל תואר ותמונה, רק כח עליון נשגב ללא תכלית, ולא תוכלו להשיגו ולא לדמות לו דבר. אמנם, גם לפי איוולתכם, היה לכם לשוות לו דמות עליונה, כמלאך או שרף, והתבוננו בעצמכם וראו, וְיָמָה הַדְּמוּת אֲשֶׁר תַּעֲרְכוּ לוֹ בְּרַצוֹנְכֶם להגשימו. (כ) הַפֶּסֶל אֲשֶׁר נִסַּד הַחֶרֶשׁ, ואיך תסכילו כל כך, לדמות את הדבר הנשגב ביותר לדבר שפל וגרוע כל כך, ואף שהמתכת עצמה יקרה בעיניכם, הרי היא נעשית על ידי פועל פשוט, ללא חכמה יתירה, וְצִרְף בְּזָהָב יִרְקָעֵנּוּ - יצפה אותו בציפוי זהב, אבל פנימיותו עשויה רק מתכת פשוטה, וְתִרְקוֹת כֶּסֶף שִׁיעֵשׂוּ גַם הֵם עַל יַד צִרְף. ופסל כזה גרוע גם מבחינת החומר, כי ה'דומם' הוא היסוד הנמוך ביותר, פחות מ'חיי ומ'צומח'. (כא) הַמִּסְכָּן תְּרוּמָה - ואילו העני המסכן, העושה את פסלו מעץ, 'תרומתו' זו חשובה יותר משל העשיר, עַץ לֹא יִרְקַב בְּחָר - כי יקח לו עץ, שהוא מדרגת ה'צומח' הגבוהה מדרגת הדומם, וגם יצטרך לעמול ולבחור עץ משובח שלא ירקב, חֶרֶשׁ חֲכָם יִבְקֹשׁ לוֹ, כי צריך חכמה יתירה להכין פסל מעץ, לְהִכִּין פֶּסֶל לֹא יִמוּט מחמת חולשת העץ מצד טבעו [אמנם כל הדברים הללו נאמרו לפי חולשת דעתם וסכלותם, שחשבו לדמות את ה' לפסילים מעשי ידי אדם, ועתה מבאר את גדולתו וקדושתו ה', עד שלא ניתן לדמותו אפילו בדמיון וציור כל שהוא לדברים גשמיים]. (כב) הָלוֹא תִדְעוּ בַּהֲבַנְתְּ הַשֶּׁכֶל, הָלוֹא תִשְׁמְעוּ כִּי הַדָּבָר מְפֹרָס, הָלוֹא הִגַּד מְרֹאשׁ לְכֶם דָּבָר זֶה המקובל מדור ודור, הָלוֹא הִבְיַנְתֶּם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ - הרי יש לכם להבין דברים אלו מהנסיגנות והחקירות הנעשות ביסודות הארץ. (כג) כי הקדוש ברוך הוא, המצויר בעיניכם [לפי מיעוט השגתכם בדברים המופשטים] הַיֵּשֶׁב עַל חוּג הָאָרֶץ - כאלוה היושב בשמים, שהם ה'מחוגה' המקיפה את מרכז הארץ, וְיִשְׁבִּיָּהּ פְּחָגְבִים - אם כן הלא מובן כי יושבי הארץ קטנים בעיניו לפי ערך גובה מקומו. ואם תציירוהו בדמיונכם כי הוא נמצא ביניכם, על הארץ, הַנּוֹטָה כְּדִק שָׁמַיִם - הפורש סביבו את השמים כיריעה דקה מעליו, וְיִמְתַּחֵם כְּאֵהָל לְשִׁבְתָּ תַּחְתָּם. (כד) אם כן תבינו, שמלך גדול כל כך, הַנּוֹתֵן רוּזְנִים לְאֵין - שכל ה'רוזנים' בעלי העצה והתבונה אינם נחשבים אצלו לכלום, כי חכמתו גדולה יותר, וגם אינו דומה למלך שכדי לשלוט על העם צריך הוא להסתייע בשופטים שיעשו משפט בכל הארץ, כי אינו יכול לשופטם לבדו, אך ה' אינו מוגבל בכוחו, ולכן שִׁפְטֵי אֶרֶץ פְּתַחוּ עֵשָׂה, כי בכוחו לשפוט לבדו את כל בני האדם, ולתת לכל אחד כדרכו וכפרי מעלליו, ולכן יפר ה' את עַתַּת הַרוּזְנִים, ויבטל את כח השופטים. (כה) והרי כל הכוחות הללו דומים למציאות חלושה ביותר, אֶף בַּל נִסְעוּ - לא ניטעו באדמה כדרך שנוטעים ענף שלם, אֶף בַּל זָרְעוּ - גם לא נזרעו כדרך שזורעים זרעים, אֶף בַּל טָרַשׁ בְּאָרֶץ גִּזְעִים - וגם הגזע שיש להם אינו מושרש באדמה, ונוסף על כך שמציאותם חלשה כל כך, וְגַם נִשְׁפָּה בָּהֶם ה' בְּרוּחוֹ הַקֶּשֶׁה, וְיִבְשׂוּ לגמרי, וְיִסְעָרָה שְׂתִבּוֹאָה עליהם, פִּקֵּשׁ תִּשְׂאֵם. (כז) עתה מסיים את דבריו ואומר, כי כל מה שהאריך לבאר את ההבדלים בין ה' לבין הכוחות הגשמיים, והמשיל את ה' ליושב בשמים או על הארץ, היתה רק לפי קוצר דעתם ומיעוט השגתם באלוקות, שאינם יכולים לתאר דבר החורג מגבולות הגשמיות שהורגלו בהם, אבל האמת רחוקה מכל זה, וְאֵל מִי תִדְמִינּוּ וְאִשׁוֹה יֹאמַר קְדוּשׁ - ה', שהוא קדוש ומובדל מכל גשמיות ומכל דמיון, מצד עצמו ומהותו אומר לכם שלא ניתן לדמות אותו לשום דבר, אפילו לא בדרך דמיון ודוגמא, וקל וחומר שלא ניתן להשוותו ממש לדבר אחר. (כח) ואפילו אל כוכבי השמים הגדולים והנוראים לא ניתן להשוותו, כי שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם, וְרֹא, מִי בְּרָא אֱלֹה - הרי כל אלו הם 'עבראים', ולא יעלה על הדעת לדמות את הנברא אל הבורא, ועוד, שעם כל נוראות כוחם של גרמי השמים, הרי הם מוגבלים בכוחם, הַמוֹצֵיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם - הרי מספרם קצוב ומוחלט על ידי ה', ואינם מתרבים ולא יוצרים דבר, לְכֹלֵם בְּשֵׁם יִקְרָא - ומוגבלים הם בכוחם, כי לכל אחד מהם יש שם מסוים המורה על תוכנתו ומהותו, ואינו יכול לעשות דבר מלבד הדבר שהוא ממונה עליו, וגם מה שהם נראים קיימים תמיד, הרי זהו מְרַב אוֹנִים וְאִמְצִי לָח - מחמת כוחו הגדול והאדיר של הבורא שבראם, וחפץ בקיומם התמידי, רק מחמת כן אִישׁ מֵהֶם לֹא נַעֲדָר, אך לא מכח עצמם, אלא מכוחו וגבורתו של ה'.

לתרומות והקדשות: 0765-404-360